УДК 658.153:004

Мухомор Г. В.,
hryhorii.muhomor@gmail.com, ORCID ID: 0009-0008-1276-109X,
Researcher ID: rid48556,
д.ф., доцент кафедри корпоративних фінансів і контролінгу, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ОПТИМІЗАЦІЇ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ КОРПОРАТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. *У статті обґрунтовано створення макроекономічного інструменту оптимізації розрахунків з дебіторами, які є невід'ємною складовою реалізаційного процесу корпоративних підприємств. Дані про дебіторську заборгованість підлягають реєстрації в облікових регістрах, а також використовуються для прийняття управлінських рішень, що впливають на вибір контрагента, формулювання умов договору, вибір методів оптимізації грошових потоків, побудову облікової політики та інших елементів регулювання фінансово-господарської діяльності. Враховуючи відсутність належних інструментів виявлення суттєвих впливів поведінкових та репутаційних характеристик діяльності контрагентів на стан дебіторської заборгованості підприємств, пропонуємо включити «репутацію контрагента» до складу об'єктів управлінського обліку та здійснювати її систематичне оцінювання через облік історії прострочень та неплатежів за попередніми договорами за кожним дебітором. Основним цифровим інструментом формування та обліку репутаційної інформації про контрагентів вважаємо створення нового Державного реєстру розрахунків підприємств (ДРРП). Зокрема, у ДРРП можлива фіксація фактів прострочення або несплати зобов'язань, побудова репутаційного рейтингу контрагента як на рівні окремого підприємства, так і в загальносистемному інформаційному просторі між суб'єктами господарювання. Рекомендуємо через ДРРП передавати інформацію про загальні прострочення дебіторів до Державної податкової служби України (ДПС). Дані Реєстру можуть бути розміщені у сервісі «Дізнайся більше про свого бізнес-партнера» в Електронному кабінеті платника податків (ЕКПП) та створюватимуть основу для формування первинного ризик-профілю потенційних контрагентів. Такий підхід забезпечує можливість своєчасного та об'єктивного оцінювання ризику співпраці з потенційним дебітором до моменту укладання договору, що є важливою умовою для формування ефективної системи стратегічного управління дебіторською заборгованістю. Запровадження ДРРП дозволить, зі свого боку, значно прискорити розвиток ринку цифрових активів в Україні, а також пришвидшить рух грошових коштів всередині національної економіки. Створення ДРРП є беззаперечним інструментом репутаційного впливу, що підвищить рівень прозорості економіки та буде ефективним критерієм формування сталого розвитку в Україні.*

Ключові слова: корпоративні фінанси, грошові потоки, реєстр заборгованості, дебіторська заборгованість, облік, сумнівна заборгованість, борг, борговий капітал, фінансовий актив, ризик-орієнтоване управління, стратегічне управління, оцінювання підприємств, сталий розвиток, репутаційний капітал, макроекономічне адміністрування.

Mukhomor H. V.,
hryhorii.muhomor@gmail.com, ORCID ID: 0009-0008-1276-109X,
Researcher ID: rid48556,
Ph.D, Associate Professor at the Department of Corporate Finance and Controlling,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv

DIGITALIZATION OF ACCOUNTS RECEIVABLE AS AN EFFECTIVE TOOL FOR OPTIMIZING CASH FLOWS OF CORPORATE ENTERPRISES

Abstract. *The article substantiates the creation of a macroeconomic instrument for optimizing settlements with debtors, which are an integral component of the sales process of corporate enterprises. Data on accounts receivable are subject to registration in accounting records and are also used for managerial decision-making, which affects the choice of counterparty, the formulation of contractual terms, the selection of cash flow optimization methods, the development of accounting policies, and other elements of regulating financial and economic activities. Given the lack of appropriate instruments for identifying the significant effects of behavioral and reputational characteristics of counterparties on the state of enterprises' accounts receivable, we propose including "counterparty reputation" among the*

© Мухомор Г. В.

objects of management accounting and conducting its systematic assessment by recording the history of overdue payments and defaults under previous contracts for each debtor. We consider the establishment of a new State Register of Enterprise Settlements (SRES) to be the main digital instrument for compiling and recording reputational information about counterparties. In particular, the SRES would enable the recording of instances of overdue or unpaid obligations and the development of a counterparty reputation rating both at the level of an individual enterprise and within a system-wide information environment shared by business entities. We recommend using the SRES to transmit information on debtors' overall payment delinquencies to the State Tax Service of Ukraine (STS). The Register's data could be made available through the "Learn More About Your Business Partner" service in the Electronic Taxpayer Account (ETA) and provide a basis for developing an initial risk profile of potential counterparties. This approach enables the timely and objective assessment of the risks associated with cooperation with a potential debtor before a contract is concluded, which is an important condition for establishing an effective system of strategic accounts receivable management. The introduction of the SRES would, in turn, significantly accelerate the development of the digital assets market in Ukraine and facilitate the circulation of cash flows within the national economy. The establishment of the SRES is an unequivocal instrument of reputational influence that would increase economic transparency and serve as an effective criterion for promoting sustainable development in Ukraine.

Keywords: corporate finance, cash flows, debt register, accounts receivable, accounting, doubtful receivables, debt, debt capital, financial asset, risk-oriented management, strategic management, enterprise valuation, sustainable development, reputational capital, macroeconomic administration.

JEL Clasification: M41, M48, F02, G32,G30.
DOI: https://doi.org/10.32782/2522-1205-2026-88-18

Постановка проблеми. Дебіторська заборгованість є одним із основних активів підприємства, який фізично відсутній та існує виключно юридично, у формі підтвердження права вимоги кредитора. Оцінювання майбутніх грошових потоків від дебіторської заборгованості наразі вкрай обмежене, що суттєво обмежує фінансовий аналіз та оцінювання вартості підприємства, обмежує інвестиційні можливості. Проте цифровізація права вимоги стане передумовою більш точного та простого оцінювання, можливості швидкої реалізації дебіторської заборгованості, прискорення грошового обороту всередині національної економіки загалом та реалізації ринку факторингу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема побудови цифрового реєстру дебіторської заборгованості є принципова нова, не була досліджена в наукових публікаціях, як не була досліджена і необхідність об'єднання цифрових реєстрів навколо господарської операції. Попри це, вагомими є дослідження податкового обліку, зокрема Степаненко О. І. та Дубовика М. Ф., [13, с. 117], Журавської Л. І., яка підсумувала юридичну необхідність узагальнення облікової інформації [14, с. 56-59], Шигун М. М., яка досліджувала питання ризик-орієнтованого управління дебіторською заборгованістю та визнання за міжнародними та національними стандартами [15].

Постановка завдання. Обгрунтувати доцільність та принципи нового цифрового активу – дебіторської заборгованості – на основі побудови в Україні Державного реєстру розрахунків підприємств. Запропонувати модель обміну інформації та автоматизації між державними реєстрами та базами даних.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дебіторська заборгованість є одним із основних активів підприємств, проте можна з упевненістю підсумувати: в межах національних економік та під час різних економіко-політичних станів цей актив є «компенсаційним буфером», який дозволяє підтримати безперервність економічної діяльності [3, 4, 5]. Але інформаційно-аналітичне забезпечення перевірки дебітора є обмеженим, насамперед через складність доступу до інформації, що має конфіденційний або частково публічний характер. Найбільш релевантними для постачальника є відповіді на питання «Чи буде виконане зобов'язання щодо оплати?» та «З якою ймовірністю може настати прострочення або інші відхилення від умов договору?». Для цього підсумуємо чинники цінності дебіторської заборгованості (табл. 1).

Формування дебіторської заборгованості відбувається за одночасного підтвердження первинними документами, які є основою бухгалтерського обліку [1, с. 9]. До реквізитів первинних документів відносять (див. рис. 1.).

Первинним документом, на підставі Закону № 996-XIV, визначено «...документ, який містить відомості про господарську операцію», причому такі документи можуть бути як у паперовій, так і електронній формі [1, с. 1].

Таблиця 1

Інформаційне забезпечення чинників цінності дебіторської заборгованості

№ з/п	Чинник	Підготовчий етап	Операційний етап	Післяопераційний етап
1	*2*	*3*	*4*	*5*
1	Чинник А – підтвердження вимоги у постачальника	- До угоди має бути сформований документообіг з дебіторами згідно з вимогами законодавства. - Мають бути розроблені проєкти договорів, зокрема прописана черговість переходу права власності на актив тощо.	- Наявність письмового договору, що максимально детально характеризує зобов'язання сторін. - Наявність та контроль за належно сформованою первинною документацією. - Приватне листування має відбуватись тільки з ідентифікованих акаунтів. - Зареєстровані ПН/РК. - Всі господарські операції мають бути відображені в обліку, а первинні документи зареєстровані згідно з кожною датою. - Варто формувати актизвірки для підтвердження даних обліку покупця та постачальника.	- Документи про виконання (або невиконання) зобов'язань мають зберігатись згідно з вимогами чинного законодавства. Приватні переписки за можливості варто роздруковувати. - Перевірити правильність відображення операції в обліку. - Забезпечити зберігання інформації протягом встановленого періоду.
2	Чинник В – достатні дії постачальника для інкасації заборгованості	- Попередня реєстрація доказів, окрім загальновстановлених, що можуть свідчити про окремі домовленості та настання юридичних наслідків. - Перевірка потенційного дебітора та його власників у доступних ресурсах на предмет ризиковості та недобросовісності. - Поведінка постачальника має відповідати макроекономічний та регіональній ситуації, наприклад щодо домовленостей постачання товарів на ризиковані території або домовленості в невизначений період. - Розроблення умов договору з прописом різних ситуацій, що можуть виникнути під час співпраці. - Домовленість про первинне документування кожного етапу виконання договору та дій, які слідуватимуть в разі невиконання кожного із таких. - Чітке прописування параметрів якості предмету договору, часових проміжків, та інших суттєвих умов. - Встановлення кола відповідальних осіб, які мають контролювати кожен етап виконання потенційної угоди. - Наявність страхування ризиків.	- Активні дії, направлені на підтвердження дебітором взятих на себе зобов'язань, після виконання частини угоди. Це в т.ч. фіксація актів звірки; контроль правильності заповнення первинної документації покупцем. - Контроль етапів виконання угоди з обов'язковим підтвердженням відповідальних осіб, перевірка наявності необхідних довіреностей, що свідчать про правомірність дій таких осіб. - Дотримання письмової форми спілкування. - Перевірка в реєстрах банкрутств.	- У разі невиконання умов договору постачальник має докласти достатніх зусиль, аби вивести ДЗ з категорії спірної, в т.ч. через рішення суду (для подальшого ініціювання справи про банкрутство). - У внутрішніх документах, зокрема управлінських, має бути внесена інформація як про юридичну особу, так і її власників та результат виконання договорів із особистими коментарями. Це допоможе підвищенню ефективності подальшої співпраці та більш точного оцінювання майбутніх договорів.

Продовження табл. 1

1	*2*	*3*	*4*	*5*
3	Чинник C – визнання вимоги дебітором	- Дослідження судових спорів такої юридичної особи на предмет заперечення зобов'язань.	- Наявність письмового, затвердженого та зареєстрованого договору. - Підтверджені, правильно оформлені первинні документи. - Використання права податкового кредиту (для платників ПДВ). - Відображення господарської операції на регістрах бухгалтерського обліку дебітором. - Підтвердження заборгованості в актах звірки. - Письмові переписки з верифікованих та домовлених акаунтів.	- У випадку несплати заборгованості варто, аби дебітор підтвердив існування такої заборгованості, аби вона не була в категорії спірної; в протилежному випадку варто прийняти рішення про судове або досудове доведення існування такої заборгованості. Варто ґрунтовно дослідити позицію покупця, на якій будується його позиція про спірний характер заборгованості.
4	Чинник D – достатнє майно дебітора	Превентивне оцінювання фінансового стану, результатів діяльності та статусу реєстрації перед угодою. - Використання рекомендованих сервісів, зокрема Електронного кабінету, для аналізу практики господарювання потенційного дебітора.	- Регулярна перевірка дебітора на предмет підвищення ризику, зокрема відкриття справ про банкрутство, наявності нових виконавчих проваджень тощо. - Просування політики стимулювання вчасних оплат. - Аналіз фінансової звітності дебітора. - Перевірка наявності застави.	- Після кожного договору мають бути зроблені висновки та занесені в певні картотеки дебітора як про юридичну особу, так і про її власників. - У випадку ініціювання процедури банкрутства варто слідкувати за відкриттям таких справ, аби була змога стати конкурсним кредитором та мати шанс відшкодування переданих ресурсів.. - У випадку прострочення платежів варто перевірити наявність нових умов, які дозволяють віднести заборгованість до категорії сумнівної.
5	Чинник E – воля дебітора до виконання зобов'язання	Дослідження якості виконання ним своїх зобов'язань; наявності судових справ, виконавчих проваджень тощо. - Аналіз можливості альтернативних джерел фінансування заборгованості на кщталт застави, поручительства тощо. - Формування висновку про рівень забезпечення кредиторської заборгованості потенційного дебітора. - Розробка таких умов договору, які б мінімізували невизначеність, наприклад шляхом затвердженого графіку оплат. - Формування облікової політики з критеріями віднесення заборгованості до категорії сумнівної.	- Під час існування ДЗ варто аналізувати, чи платоспроможність дебітора залишається стабільною, зокрема через моніторинг відповідних ресурсів (як от Електронний кабінет, ЄРСР тощо). - Акти звірки свідчать про визнання дебітором зобов'язань. - Кроки покупця до зміни, відстрочення зобов'язань за договором можуть свідчити про ймовірні проблеми з такою заборгованістю. - Наявність працюючих правових інструментів захисту постачальників може суттєво збільшити ймовірність отримання компенсації. Варто систематично аналізувати зовнішні аналітичні ресурси на предмет зміни економічної кон'юнктури. - Варто аналізувати ресурси, які можуть свідчити про настання правових наслідків, що спричинюють несплату.	- Як успішні, так і проблемні договори мають бути проаналізовані. інформація по дебітору та його засновнику має міститись у внутрішній картотеці п-ва. - На основі проблемної співпраці варто проводити внутрішнє розслідування, зокрема для пошуку потенційно слабких місць в доведенні права постачальника на компенсацію, зокрема через можливі змови всередині п-ва. -Практика як успішних, так і невдалих договорів має акумулюватись в формуванні більш вдалої політики надання відстрочки оплати, більш успішного алгоритму перевірки контрагента, новим умовам договору, черговості його виконання, закріплення первинною документацією, тощо.

Закінчення табл. 1

1	*2*	*3*	*4*	*5*
			Наприклад, ініціювання справи про банкрутство, стікання терміну позовної давності, інституційні зміни в державі тощо. - Оплата постачань по частині із договорів, при тому, що за іншими спостерігаються затримки, є сильним індикатором потенційних проблем. Варто узгодити наявність та визнання дебітором первинних документів за такою заборгованістю. - Моніторинг платіжної дисципліни.	

Джерело: власна розробка автора.

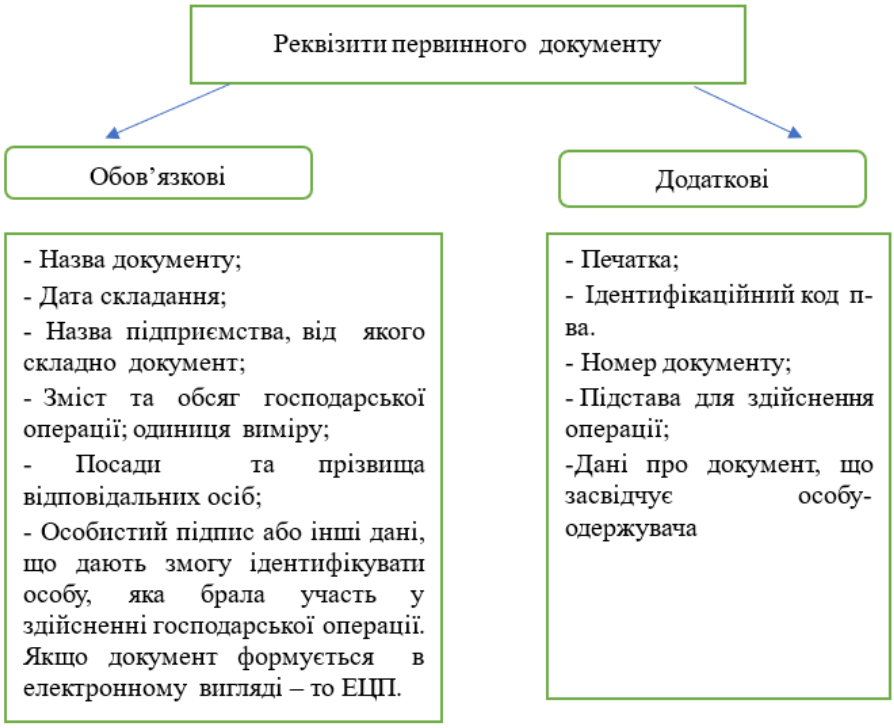

Рис. 1. Реквізити первинного документу

Джерело: сформовано на основі [1;25].

Дослідимо види первинних документів, які формуються при реалізації товарів, робіт та послуг на умовах наступної оплати в таблиці 3. Як видно із таблиці 3, документування відбувається на всіх етапах угоди. Первинні документи становлять основу бухгалтерського обліку загалом та доведення права на компенсацію дебіторської заборгованості зокрема.

Однією із основних причин спірної дебіторської заборгованості є саме непогодження сторін із тією чи іншою господарською операцією, умов її виконання чи окремого етапу її виконання. Тому актуальним залишається питання єдиного узгодження документації між покупцем та продавцем згідно з етапами реалізації угоди післяплати. Варто дослідити питання підтвердження сторонами єдиного процесу документування угоди, що має зменшити кількість спорів (здебільшого через непогодження із існуванням або умовами документа).

Розглянемо приклад реалізації угоди на окремих етапах. Підприємство «Постачальник» та підприємство «Покупець» укладають договір про постачання товару Х. Основні первинні документи, які реєструватимуться у постачальника та свідчитимуть саме про реальне переміщення товарів, виконання умов договору, зображені на рис. 2.

Таблиця 2

Окремі документи, які обґрунтовують дебіторську заборгованість

№	Назва документа	Пояснення	Етап, на якому формується	Кореспонденція рахунків (Дт / Кт)	Обліковий регістр
1	2	3	4	5	6
1	Договір купівлі-продажу	Правочин, основний документ, що регулює права та обов'язки сторін щодо постачання товарів, робіт або послуг	Підготовчий	Немає бухгалтерської операції	Журнал обліку договорів (реєстрація у відділі юридичного супроводу)
2	Документи, що супроводжують внутрішній рух запасів	Накази про відпуск продукції, складський ордер, видаткові накладні (якщо є третя сторона, що відповідає за доставку); меморіальні ордери; акти тощо. Сукупність таких документів стосується переміщення запасів, встановлюється правилами документообороту на підприємстві і затверджується наказом керівника	Підготовчий	Можуть бути бухгалтерські проведення, що класифікуватимуть переміщення запасів між місцями їх зберігання	Згідно з кожним етапом для реєстрації первинних документів використовують відповідні регістри, що затверджуються правилами документообороту
3	Рахунок-фактура (інвойс)	Документ, що містить інформацію про товар чи послугу та пропозицію щодо оплати, а також інформацію про суму ПДВ	Підготовчий або операційний	Немає бухгалтерської операції	Журнал обліку вихідних рахунків-фактур, також може бути ERP-система
4	Товарно-транспортна накладна (в т.ч. е- ТТН)	Підтверджує факт передачі товару від вантажовідправника до перевізника, а потім до вантажоодержувача. Вона використовується для обліку товарно-матеріальних цінностей на шляху їх переміщення та є підставою для розрахунків за надані послуги з перевезення вантажу	Може бути як підготовчий, так і операційний	Обліг господарської операції залежить від умов поставки (incoterms)	Залежності від умов поставки може використовуватись ціла група облікових регістрів. Зокрема, Журнал обліку господарських операцій; Журнал обліку видаткових накладних; Журнал обліку ТТН; Журнал обліку видаткових накладних тощо
5	Акт виконаних робіт (наданих послуг)	Документ, що містить обов'язкові реквізити та свідчить про приймання замовником таких робіт	Операційний	Дт 361 / Кт 703 – Виконано роботи або надано послуги	Журнал обліку актів виконаних робіт або ERP-система
6	Податкова накладна	Документ, що підтверджує податкові зобов'язання продавця та право покупця на податковий кредит. Реєструється постачальником в Єдиному Реєстрі ПН	Операційний	Дт 701, 702, 703 / Кт 6411/6412 – Нараховано податкові зобов'язання з ПДВ	Єдиний реєстр податкових накладних (ЄРПН) ДПС; також дублюється в бухгалтерський облік
7	Банківська виписка; квитанція банку	Документ, що підтверджує факт перерахування коштів від покупця постачальнику	Післяопераційний	Дт 311 / Кт 361 – Надійшла оплата від покупця	Журнал обліку банківських операцій; також банківський модуль ERP
8	Акт звірки	Документ, що підтверджує розрахунки між контрагентами за взаємними зобов'язаннями	Операційний /Післяопераційний	Немає бухгалтерської операції	Журнал обліку актів звірки або модуль "Дебіторська заборгованість" ERP-системи
9	Лист-вимога про оплату	Документ, що є офіційним зверненням до покупця з вимогою виконати платіжні зобов'язання	Післяопераційний	Немає бухгалтерської операції	Журнал реєстрації вихідної кореспонденції
10	Інші документи та докази	У процесі діяльності варто зберігати переписки з персоніфікованих джерел; інші докази та документи, які в випадку спору можуть бути визнані судом	Підготовчий; Операційний; Післяопераційний	Немає бухгалтерської операції	Може бути створений окремий регістр, наприклад Журнал реєстрації електронних доказів

Джерело: сформовано автором на основі [1, ст. 9; 21; 25; 43; 46].

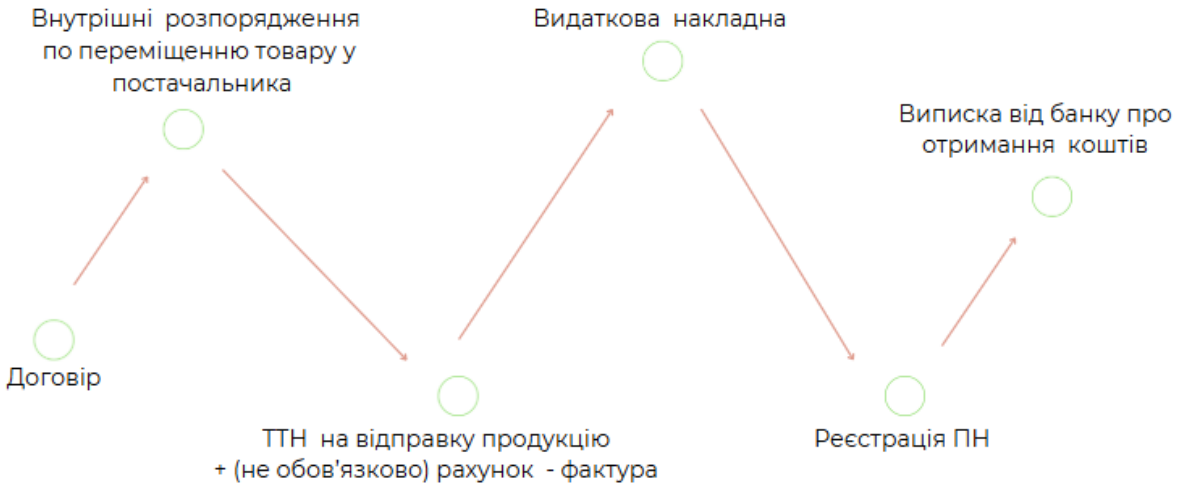

Рис. 2. Ланцюг черговості документування дебіторської заборгованості постачальника
Джерело: власна розробка автора.

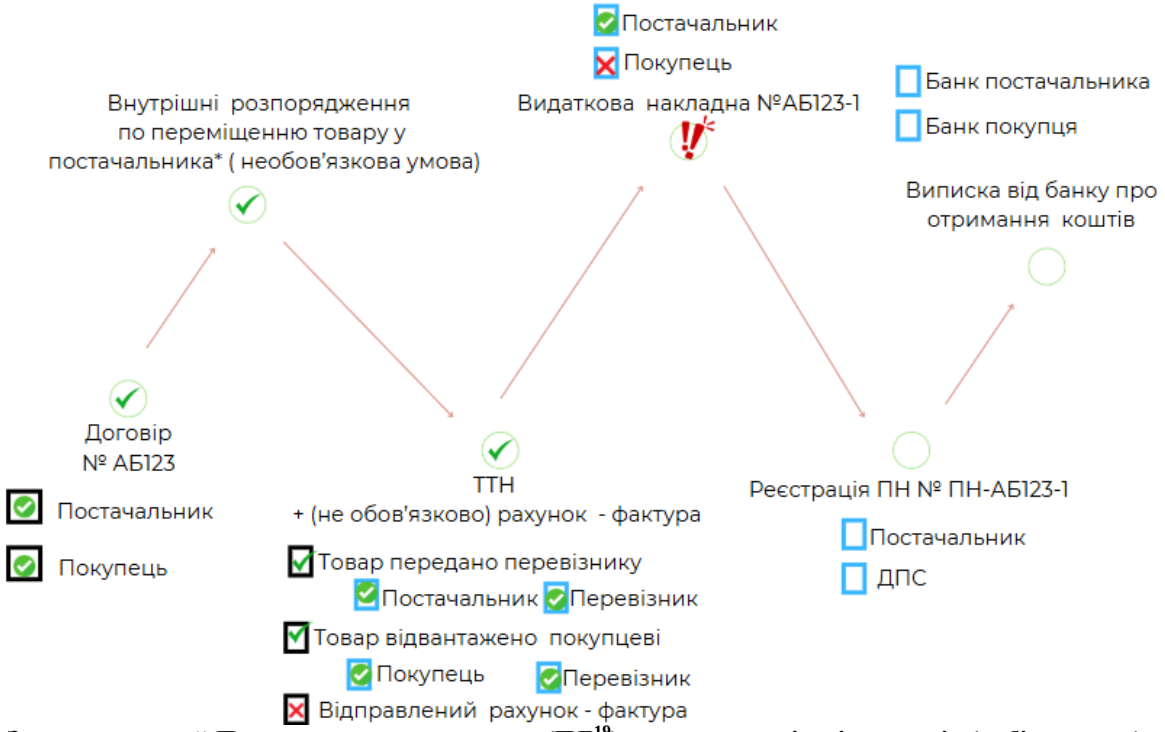

Рис. 3. Запропонований Проспект документування (ПД[19]) угод про реалізацію товарів (робіт, послуг) з реєстрацією в ДРРП [20]
Джерело: власна розробка автора.

[1]ПД – Проспект документування, умовний термін етапів виконання угоди, згідно з кожним із ключових етапів має бути документ.
[2]ДРРП – Державний реєстр розрахунків підприємств. Реєстр, який запропонував запровадити автор.

Звісно, окрім цих документів, реєструватимуться й інші (див. табл. 3). Зокрема, додатково реєструватимуться вихідні рахунки – фактури, доручення тощо. Також за одним договором, згідно з його умовами, може бути низка поставок. Проте такий список документів обмежений та прогнозований, за винятком окремих ситуацій. Проспект та черговість виконання договору зрозумілий контрагентам.

Через розгалуженість документування окремо у кожної із сторін договору та різного документообороту на підприємствах можуть виникати спори та неузгодженості, що несуть негативний вплив на ділову активність. Під час реалізації продукції можливе формування низки документів, більше того, важливими є не лише документи, які складені безпосередньо під час реалізації, що засвідчують рух активу, а й внутрішні документи, які відображають облік всередині кожного контрагента, а також податкові документи.

Більше того, за договором постачання товарів можуть виникати спори, а отже, формуватимуться нові документи – судові, які впливають на фінансовий актив, адже фінансовий актив, за яким виник спір, складно реалізувати, а отже, такі документи є суттєві. Тому ми пропонуємо дослідити можливість внесення договору та первинних документів в окремий реєстр (далі ДРРП – «Державний реєстр розрахунків підприємств»).

При укладанні договору обом підприємствам варто дослідити ключові етапи виконання договору та одразу узгодити «проспект документування» (далі – ПД) такої угоди. ПД має вноситись до ДРРП на початковому етапі, коли обидві сторони мають узгодити такий проспект. Варто узгодити як обов'язкові елементи, без яких дебіторська заборгованість не може бути визнана (наприклад, договір або видаткова накладна), так і додаткові (наприклад, відправка рахунку-фактури, листа тощо). Обов'язкові документи формують та доводять право на дебіторську заборгованість як фінансовий актив.

За відсутності окремих ключових документів таке право може бути оспорено. Під час виконання певних етапів реєструється унікальний номер дебіторської заборгованості (ідентифікаційний код розрахунку (ІКР)), наприклад АБ123-1, причому номер прив'язаний як до договору з конкретним покупцем (АБ123), так і до окремого постачання (АБ123-1), що має ідентифікувати кожен окремий випадок заборгованості, адже часто в суді покупець не визнає заборгованості саме за окремими постачаннями, а не за всім договором.

Система має підтягувати (за необхідності) податкову накладну. Питання кодифікації розрахунку є вагомим, адже дає можливість швидко в Реєстрі ідентифікувати операцію. Відтак, кодифікація може бути розширена (така, що має посилання на відправника – постачальника) та скорочена (фактично – код операції в ДРРП). Для скороченого прикладу на рис. 4. кодифікація розрахунку наведена як АБ123-1. Проте, враховуючи кількість операцій, кодифікація повинна містити достатню кількість символів.

Макет ПД в ДРРП розроблено нижче, на основі скороченого прикладу (див. рис. 3).

Запропонований ПД для подальшого дослідження та імплементації в новий реєстр – ДРРП, що показаний на рис. 4, – може суттєво відрізнятись залежно від обов'язкових та додаткових етапів угоди, переліку первинних документів, які мають підтвердити сторони договору. Головна його новація – в загальній узгодженості документів, їх номерів, кількості, підписів (тільки КЕП). Що стосується документа про оплату, то ДРРП має акумулювати інформацію з банків про проведення платежу (де підставою буде номер розрахунку з ДРРП).

Варто зазначити, що питання оплати повинно мати часові проміжки, отримані із договору. Проте бувають окремі випадки, коли обидві сторони домовляються за додаткову відстрочку платежу, в такому випадку мають формуватися окремі протоколи-коригування (без внесення прямих змін до документів), що дозволять не фіксувати порушення оплати.

Бізнес – динамічне середовище, а тому варто рухатись у напрямку спрощення його функціонування, хоч ми переконані, що в певні документи не мають вноситися зміни, проте такі зміни (або додаткові умови) можуть вноситися на основі нових протоколів (наприклад, зміна терміну оплати), проте виключно за взаємним підписом документа. ДРРП має повністю акумулювати усю суттєву інформацію про дебіторську заборгованість та розрахунки між сторонами договору. Переваги ДРРП узагальнено в таблиці 3.

Таблиця 3

Переваги ДРРП в процесі автоматизації розрахунків між суб'єктами господарювання

№	Перевага	Тлумачення змісту переваги
1	2	3
1	Уніфікація документування	Кожен документ отримає персональний унікальний номер, тому його реєстрація у всіх учасників буде однакова. Дебіторська заборгованість (як за договором загалом, так і за окремими поставками) може набути унікального номеру, який свідчить про код фінансового активу
		ДЗ – право вимоги, яке, як правило, формується шляхом наявності обов'язкових документів, що визнаються сторонами договору. ДРРП дозволяє виокремити «обов'язкові» та «додаткові документи», що дозволить оперативно отримувати інформацію про цінність заборгованості, а також (в потенціалі) блокувати майбутнє введення документів, якщо «обов'язковий» не був підписаний сторонами. Більше того, в ДРРП внесення даних «заднім» числом буде неможливе
2	Об'єднання інформації з іншими реєстрами та банківськими установами	Щодо окремих поставок можуть виникати спори, відкриття справ. Така інформація є суттєва та має бути висвітлена в Реєстрі
3	Контроль заборгованості	РРП дозволяє зменшити затрату ресурсів на підтвердження факту заборгованості (наприклад, не потрібно буде обмінюватись актами звірки), а також ДРРП дозволяє вчасно отримати суттєву інформацію про контрагента (наприклад, про його неплатоспроможність). Держава на основі узагальнених даних ДРРП, а саме інформації про прострочення платежів, зможе бачити та впливати на їх оптимізацію. Це додатковий показник раціональних очікувань підприємців. Адже загальне збільшення частки затримки оплат свідчить про зміну макроекономічної кон'юнктури
4	Доступ до інформації	РРП повинно мати коло осіб, що можуть отримувати інформацію про розрахунки, це, зокрема, власники, контролюючі органи (за рішенням суду)
5	Цифровізації заборгованості	Оскільки усі документи щодо ДЗ буде зібрано разом, то це дозволить фінансовому активу надати єдиний номер. У подальшому блокчейн-технології дозволять не втратити та відслідковувати такий фінансовий актив, зміни у ньому тощо
6	Облік заборгованості	РРП може бути налаштований на типові операції, де значно швидше формуватимуться типові первинні документи, спрощуючи роботу обліковців. Єдині номери документів дають онлайн-доступ до процесу документування, це дозволить оперативно вносити дані в бухгалтерський облік. Наявність усіх необхідних та підтверджених документів спрощує процес визнання, оцінювання та списання заборгованості. Додавання в ДРРП інформації про появу ризиків від заборгованості (зокрема, ризик неплатоспроможності дебітора) дозволить відслідковувати суттєві події по заборгованості, що в подальшому може спростити оцінювання фінансового активу. В ДРРП можливо додавати інші нетипові докази операції (додаткові), наприклад, відео- та аудіофайли, фотозвіт тощо
7	Ринок ДЗ	Єдиний номер ДЗ як фінансового активу дозволяє його реалізувати третій стороні навіть онлайн. Контрагенти бачать всі важливі документи, підписи, суттєву інформацію про заборгованість, прострочення, спори тощо. Акумулювання інформації дозволить зменшити премію посередників, аудиторів та наблизити справедливу вартість ДЗ до її балансового відображення в постачальника

Джерело: власна розробка автора.

Ведення такого реєстру сьогодні, в час інтенсивного періоду цифровізації, можливе. Такий крок дозволить діджиталізувати права на дебіторську заборгованість, що, зі свого боку, може стати стимулом для розширення факторингового бізнесу та ринку дебіторської заборгованості в Україні. Актуальною проблемою ринку дебіторської заборгованості часто є суттєве зниження ціни, яку пропонують постачальнику через нібито високий ризик активу.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Дебіторська

заборгованість як актив – невід'ємна частина господарської діяльності. Проте її юридична природа фактично закриває доступ до інформації, а саме щодо якості та сумнівності, термінів сплати, що робить аналіз грошових потоків корпоративного підприємства ускладненим, а тому цей актив в класичних підходах оцінювання грошових потоків не використовується. Але ми вважаємо, що юридична складова дебіторської заборгованості – це не тільки її недолік, а й велика перевага, особливо враховуючи те, що вона формується разом із господарською операцією, пов'язана із численними реєстрами та базами даних держави. Тому ми пропонуємо запровадження ДРРП, який дозволить систематизувати усі необхідні документи по заборгованості, що значно зменшує витрати на перевірку. Окрім того, формування уніфікованих номерів первинних документів значно розширює можливості об'єднання бухгалтерського та податкового обліку і головне – цифровізації активу. Це дозволить підвищити точність оцінювання грошових потоків, легко відчужити та придбати актив, значно прискорити грошовий оборот в державі, об'єднати всі державні реєстри в один актив, тим самим вирішуючи велику проблему розгалуженості баз даних. Проспектом подальших дій та досліджень, безумовно, є оцінювання економічної складової (вартості проєкту), технічні дослідження та юридична частина (особливо доступ до перевірки сумнівності потенційного дебітора). Попри це ми вважаємо проєкт розробки ДРРП сучасним та необхідним інструментом, який здатний швидше наздогнати західні економіки та компенсувати фактичну відсутність ринку цінних паперів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text
2. Державна податкова адміністрація України. Лист від 15.08.2008 № 16646/7/24-0117 «Щодо можливості продажу дебіторської заборгованості податкових боржників». URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1664225-08#Text
3. Державна служба статистики України. Статистичний звіт (по Україні за 2024 р.). Київ: Держстат, 2024.URL: https://www.ukrstat.gov.ua/
4. Atradius. Payment Practices Barometer (Central and Eastern Europe) 2024. Report of the Netherlands trade credit insurance company. URL: https://atradius.ro/documents/payment-practices-barometer-central-and-eastern-europe-2024-en.pdf
5. Мухомор Г. В. Обліково-аналітичне забезпечення стратегічного управління дебіторською заборгованістю підприємства: дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філософії (PhD) Київ 2025. 235 с. URL: https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/29335c9a-9f12-4923-9077-7074a8935fa6/content
6. Про внесення змін у додаток 5 до Порядку функціонування Електронного кабінету: Наказ Міністерства фінансів України від 27.02.2023 № 110. № z0415-23. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0415-23#Text
7. Рішення Господарського суду Донецької області від 10.03.2020 у справі № 905/49/15. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/88335575
8. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 04.11.2020 у справі № 905/49/15. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/85393893
9. Про затвердження Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: Наказ Міністерства фінансів України від 24.05.1995 № 88. № z0168-95. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text
10. Податковий кодекс України. Ред. від 01.01.2026. № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text
11. Постанова від 03.06.2022 у справі № 922/2115/19. Верховний Суд. Об'єднана палата Касаційного господарського суду. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/104603062
12. Про доступ до публічної інформації: Закон України. Ред. від 08.10.2023. № 2939-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text
13. Степаненко О. І., Дубовик М. Ф. Аналіз дебіторської заборгованості, її вплив на фінансовий стан та ділову активність підприємства. *Проблеми системного підходу в економіці* : зб. наук. пр. / Міністерство освіти і науки України, Нац. Авіац. Ун-т. Одеса : Вид. дім «Гельветика», 2022. Вип. 2. С. 116-125. URL: https://ir.kneu.edu.ua/ server/api/core/bitstreams/18efad67-a88a-47bf-95a5-4724a32a9353/content
14. Журавська І. Л. Облік розрахунків з постачальниками та підрядниками. *Збірник тез Житомирського аграрного університету*. 2017. № 4. С. 56-59.
15. Шигун М. М., Мухомор Г. В. Дебіторська заборгованість: визнання та оцінка за національними й міжнародними стандартами. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки.* 2023. Вип. 72. С. 85-93. DOI: https://doi.org/10.36477/2522-1205-2023-72.

REFERENCES

1. Pro bukhhalterskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini. Zakon Ukrainy vid 16.07.1999 № 996-XIV. Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text.
2. Derzhavna podatkova administratsiia Ukrainy. Lyst vid 15.08.2008 № 16646/7/24-0117 «Shchodo mozhlyvosti prodazhu debitorskoi zaborhovanosti podatkovykh borzhnykiv». Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy, available at: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1664225-08#Text.

3. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2024). Statystychnyi zvit (po Ukraini za 2024 r.). Derzhstat, Kyiv, available at: https://www.ukrstat.gov.ua/.

4. Atradius (2024), Payment Practices Barometer (Central and Eastern Europe) 2024. Report of the Netherlands trade credit insurance company, available at: https://atradius.ro/documents/payment-practices-barometer-central-and-eastern-europe-2024-en.pdf.

5. Mukhomor, H. V. (2025), Oblikovo-analitychne zabezpechennia stratehichnoho upravlinnia debitorskoiu zaborhovanistiu pidpryiemstva : dys. na zdobuttia nauk. stupenia doktora filosofii (PhD), Kyiv, 235 s., available at: https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/29335c9a-9f12-4923-9077-7074a8935fa6/content.

6. Pro vnesennia zmin u dodatok 5 do Poriadku funktsionuvannia Elektronnoho kabinetu. Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 27.02.2023 № 110. Dokument z0415-23. Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0415-23#Text.

7. Rishennia Hospodarskoho sudu Donetskoi oblasti vid 10.03.2020 u spravi № 905/49/15, available at: https://reyestr.court.gov.ua/Review/88335575.

8. Postanova Verkhovnoho Sudu u skladi kolehii suddiv Kasatsiinoho hospodarskoho sudu vid 04.11.2020 u spravi № 905/49/15, available at: https://reyestr.court.gov.ua/Review/85393893.

9. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro dokumentalne zabezpechennia zapysiv u bukhhalterskomu obliku. Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 24.05.1995 № 88. Dokument z0168-95. Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text.

10. Podatkovyi kodeks Ukrainy. Dokument 2755-VI, chynnyi, potochna redaktsiia – redaktsiia vid 01.01.2026. Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text.

11. Postanova vid 03.06.2022 u spravi № 922/2115/19. Verkhovnyi Sud. Obiednana palata Kasatsiinoho hospodarskoho sudu, available at: https://reyestr.court.gov.ua/Review/104603062.

12. Pro dostup do publichnoi informatsii. Zakon Ukrainy. Dokument 2939-VI, chynnyi, potochna redaktsiia – redaktsiia vid 08.10.2023. Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text.

13. Stepanenko, O. I. and Dubovyk, M. F. (2022), Analiz debitorskoi zaborhovanosti, yii vplyv na finansovyi stan ta dilovu aktyvnist pidpryiemstva. *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi: zb. nauk. pr. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy,* Natsionalnyi aviatsiinyi universytet, Vydavnychyi dim «Helvetyka», Odesa, vyp. 2, s. 116-125, available at: https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/18efad67-a88a-47bf-95a5-4724a32a9353/content.

14. Zhuravska, I. L. (2017), Oblik rozrakhunkiv z postachalnykamy ta pidriadnykamy, *Zbirnyk tez Zhytomyrskoho ahrarnoho universytetu*, № 4, s. 56-59.

15. Shyhun, M. M. and Mukhomor, H. V. (2023), Debitorska zaborhovanist: vyznannia ta otsinka za natsionalnymy y mizhnarodnymy standartamy, *Visnyk Lvivskoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, vyp. 72, s. 85-93, DOI: https://doi.org/10.36477/2522-1205-2023-72.

Стаття надійшла: 11.09.2026
Стаття прийнята: 09.10.2026
Стаття опублікована: 20.10.2026